

**แนวปฏิบัติที่ดีของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม
ในรายวิชา บ. 377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ สาขาวิชา
บรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**

ปราณี อัสวภูษิตกุล¹

บทคัดย่อ

การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในรายวิชา บ. 377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่นักศึกษา ผู้สอน บุคคลในชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการทำกิจกรรมโครงการบริการสังคม ร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้แก่ชุมชนและสังคม ช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย ได้พัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศจากการค้นคว้าสารสนเทศก่อนการจัดโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการ จวบจนโครงการสำเร็จ ได้เรียนรู้ทักษะด้านการบริหารจัดการ ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม ตลอดจนความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ละเลยต่อปัญหาของชุมชน การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตลอดการดำเนินโครงการ โดยมีผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

คำสำคัญ: การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม การบริการสารสนเทศ การบริการสังคม

¹สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีเมล pra@tu.ac.th

Best Practices for Service Learning
in LS 377 Information Services and Dissemination for Special Groups,
Division of Library Science, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Pranee Asvapoositkul¹

Abstract

Service Learning in LS 377 Information Services and Dissemination for Special Groups, Division of Library Science, Faculty of Arts, Thammasat University, is an instruction model, in which students, lecturers, people in the community and stakeholders who related to social responsibility are incorporated for making contributions to the community. This will help students adopt goal-oriented learning, develop skills related to information services before undertaking a project, during the project and after the project is done. Furthermore, the students will learn management skills, leadership skills, followship skills, thoughtfulness and not ignoring the problems in the community, ethical interpolation through the learning process with the support from the lecturer.

Keywords: Service Learning, Information Services, Social Services

¹Division of Library Science, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University. Email: pra@tu.ac.th

บทนำ

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เป็นการกระทำสิ่งใดก็ตามให้สำเร็จ โดยผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน มีการนำความรู้ไปใช้ในกระบวนการบริหารจัดการ การทำงาน ตลอดจนเทคนิควิธีการที่ทำให้งานบรรลุเป้าหมายระดับสูงสุด แล้วสรุปออกมาเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (ProTon Europe Innovation from Public Research, 2017) ในการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ผู้สอนมีการนำเทคนิคการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้อย่างหลากหลาย การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Service Learning) ได้ถูกนำมาใช้ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1960 ในประเทศสหรัฐอเมริกา และแพร่หลายไปในนานาประเทศจวบจนปัจจุบัน การเรียนการสอนแบบนี้เน้นการปฏิบัติ มีการผสมผสานกรอบการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ 1) การศึกษาด้านวิชาการ 2) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และ 3) การเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมกับสังคม โดยใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นฐานในการเรียนรู้ (Problem Based Learning) มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered) ผู้สอนเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และให้คำปรึกษาแนะนำ (กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561) นักศึกษา ผู้สอน บุคคลในชุมชน/สังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีบทบาทร่วมกันในการวางแผนออกแบบการเรียนการสอนจัดทำเป็นโครงการภาคปฏิบัติในช่วงระยะเวลาหนึ่งและมีผลการประเมินที่ดี ต่อจากนั้นผู้สอนก็นำประสบการณ์ความรู้ดังกล่าวถ่ายทอดเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในรายวิชานั้น ๆ เพื่อเผยแพร่ประสบการณ์ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้สอนที่จะมารับช่วงการสอนในรายวิชานั้นต่อไป ตลอดจนผู้สอนอื่นที่สนใจนำการเรียนการสอนแบบนี้ไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

บริบทของรายวิชา บ. 377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ (LS 377 Information Services and Dissemination for Special Groups)

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีรายวิชาเลือก บ. 377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ (LS 377 Information Services and Dissemination for Special Groups) จำนวน 3 หน่วยกิต จัดการเรียนการสอนในภาคการศึกษาที่ 2 ของทุกปีตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 จวบจนปัจจุบัน นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 3 ต้องสอบได้วิชา บ.371 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศ (LS371 Information Services and Dissemination) ก่อน ทั้งนี้เพื่อนักศึกษาจะได้มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการบริการและเผยแพร่สารสนเทศในภาพกว้างก่อนที่จะมาศึกษาในเชิงลึกด้านการบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องในรายวิชา บ.371 ดังนี้

1. คำอธิบายรายวิชา (Course Description)

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผู้ใช้งานกลุ่มพิเศษ การจัดการสารสนเทศและบริการสำหรับผู้ใช้งานกลุ่มพิเศษ

จริยธรรม การบริการ และการประเมินคุณภาพการบริการ

2. จุดมุ่งหมายของรายวิชา (Course Objectives)

เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ การจัดการสารสนเทศและบริการสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ จริยธรรมในการให้บริการผู้ใช้กลุ่มพิเศษ การประเมินคุณภาพการบริการ (สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561)

3. การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา (Expected Learning Outcomes)

3.1 การพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม (Morals and Ethics) มีพัฒนาการความรับผิดชอบทางคุณธรรม จริยธรรม ที่ดีขึ้นในด้านจิตอาสา ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทรต่อปัญหาของบุคคลในชุมชน/สังคม

3.2 การพัฒนาด้านความรู้ (Knowledge) สามารถนำความรู้เกี่ยวกับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ หลักการ และทฤษฎีที่สำคัญในรายวิชานี้ไปบูรณาการกับ โครงการงานการเรียนการสอน โดยการบริการสังคม สามารถศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ รวมถึงประยุกต์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ตลอดจนมีความเข้าใจและรู้เท่าทันในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อวิชาชีพ ชุมชน/สังคม

4. ทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills)

4.1 สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ สรุปประเด็นปัญหาของชุมชน/สังคมจากการทำโครงการการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม และหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

4.2 สามารถสืบค้นและประเมินคุณค่าของสารสนเทศที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำโครงการการเรียนการสอน โดยการบริการสังคม

5. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibilities)

5.1 มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนและของกลุ่ม เพื่อให้โครงการประสบความสำเร็จ

5.2 มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งกับผู้สอน เพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ทำโครงการร่วมกัน ตลอดจนบุคคลในชุมชน/สังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ เข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

6. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Communication and Information Technology Skills)

6.1 มีทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขที่จำเป็นในการทำโครงการ เช่น การจัดทำงบประมาณโครงการ การวิเคราะห์และประเมินผลโครงการ เป็นต้น

6.2 สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องในการศึกษาภาคทฤษฎีและการจัดทำ
โครงการ

6.3 สามารถสื่อสารกับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งกับผู้สอน เพื่อนร่วม
ชั้นเรียนที่ทำโครงการร่วมกัน ตลอดบุคคลในชุมชน/สังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับ
โครงการ

การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมกับรายวิชา บ. 377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับ ผู้ใช้กลุ่มพิเศษ

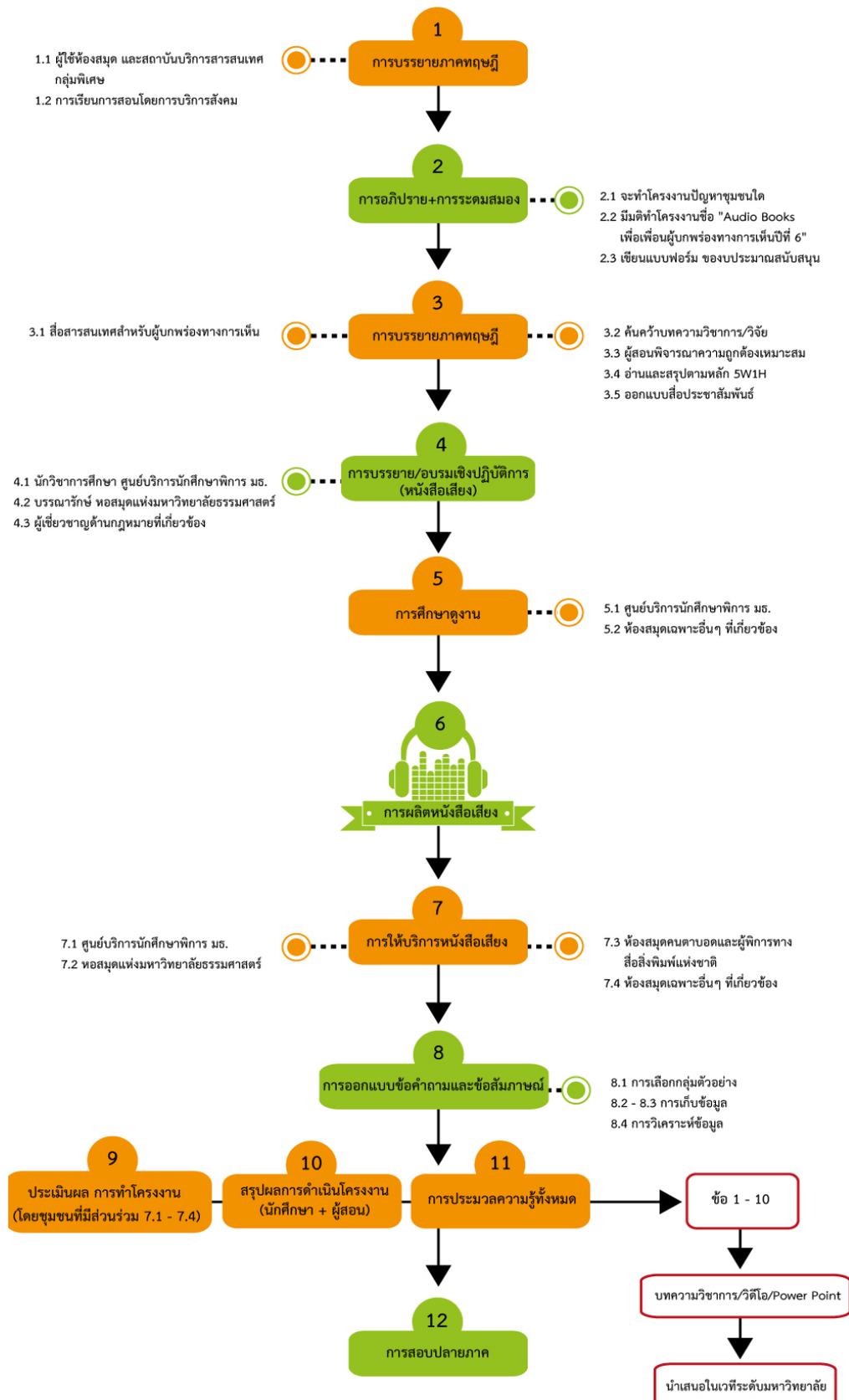
รายวิชา บ. 377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ จัดการเรียนการสอนเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2555 ในสองปีแรกผู้สอนใช้วิธีการบรรยายในชั้นเรียนเป็นส่วนใหญ่ มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ใช้ห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศที่เป็นบุคคลกลุ่มพิเศษ ได้แก่ ผู้บกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาและการเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือในการเข้าถึงสารสนเทศ และนำสารสนเทศมาใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำรงตนได้อย่างอิสระ มีการนำนักศึกษาไปศึกษาดูงาน ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเฉพาะด้านในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เช่น ห้องสมุดคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด ห้องสมุดโรงเรียนเศรษฐเสถียรในพระราชูปถัมภ์ สำหรับผู้บกพร่องทางการได้ยิน ห้องสมุดวิทยาลัยราชสุดา ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศด้านคนพิการทั่วไป เป็นต้น การค้นคว้าสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเฉพาะด้านในต่างประเทศ การสอบประเมินความรู้กลางภาคและปลายภาค ตลอดจนการประเมินการสอนตนเองก็พบว่า การเรียนการสอนเกี่ยวกับผู้ใช้ห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศที่เป็นบุคคลกลุ่มพิเศษหลายประเภทภายในกรอบระยะเวลาที่จำกัดเพียง 1 ภาคการศึกษา ทำให้นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับผู้ใช้หลากหลายกลุ่มในมุมมองกว้างๆ

ความท้าทายที่นำไปสู่การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

ผลการประเมินจากนักศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนรายวิชานี้ใน 2 ปีแรก (พ.ศ. 2555-2556) พบว่า นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษในมุมมองกว้าง แต่ก็ยังไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้สอนนัก ผู้สอนมีโจทย์ที่ต้องการเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ ไม่เพิกเฉยต่อปัญหาของชุมชนและสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม ในปี พ.ศ. 2557 ผู้สอนได้ทดลองปรับเนื้อหาการเรียนการสอน แต่ยังคงให้อยู่ในกรอบระยะเวลา 1 ภาคการศึกษาเช่นเดิม กอปรกับในเวลานั้นกองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็มีนโยบาย

มุ่งปลูกจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมให้นักศึกษาทุกระดับชั้นปี ใช้การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Service Learning) นำปัญหามาเป็นฐานในการเรียนรู้จากการทำโครงการจริง เพื่อให้ นักศึกษารับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของ มหาวิทยาลัย เพื่อสนับสนุนนโยบายของมหาวิทยาลัย สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ได้ นำวิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมาใช้ในรายวิชา บ.377 การบริการและการเผยแพร่ สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ ในภาคการศึกษาที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ตลอดมาจวบจนปัจจุบัน เป็น เวลา 6 ภาคการศึกษาแล้ว โดยมีพัฒนาการของกระบวนการเรียนการสอนที่ได้ปรับในแต่ละปีจนนำมาสู่ การเขียนเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในรายวิชานี้ ดังภาพที่ 1

1. การบรรยายภาคทฤษฎี โดยผู้สอนเกี่ยวกับผู้ใช้ห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศที่เป็นบุคคลกลุ่มพิเศษทั่วไป ในหัวข้อดังนี้
 - 1.1 ผู้ใช้ห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศกลุ่มพิเศษ
 - 1.2 การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม
2. การอภิปราย (Discussion) และการระดมสมอง (Brainstorming) โดยนักศึกษา ผู้สอนเป็นผู้สังเกตการณ์ กระตุ้นและแนะนำในประเด็นตามลำดับดังนี้
 - 2.1 จะทำโครงการเกี่ยวกับใคร ทำไม ชุมชนไหน ทำไมถึงเลือกชุมชนนี้ บุคคลในชุมชนมีความต้องการหรือมีปัญหาอะไร บุคคลในชุมชนจะได้รับประโยชน์อะไร และจะนำความรู้ในภาคทฤษฎี มาประยุกต์ในการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาในรายวิชานี้ได้อย่างไร เป็นต้น
 - 2.2 เมื่อนักศึกษามีมติว่าจะทำโครงการผลิตหนังสือเสียงเพื่อเพื่อนผู้บกพร่องทางการเห็นใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพราะได้ศึกษาข้อมูลว่าในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีนักศึกษบกพร่องทางการเห็นเป็นจำนวนมาก นักศึกษากลุ่มนี้ดำเนินชีวิตร่วมกันกับนักศึกษาปกติในประชาคม ธรรมศาสตร์ และได้ตั้งชื่อโครงการคือ “Audio Books เพื่อเพื่อนผู้บกพร่องทางการเห็น ปีที่ 6” อันเป็นโครงการต่อเนื่อง
 - 2.3 นักศึกษาช่วยกันเขียนแบบฟอร์มของงบประมาณสำหรับวิชาที่เป็นการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม จากงานการเรียนรู้และบริการสังคม กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามภาพที่ 2 (Student Affair Division, Thammasat University, 2018)

ภาพที่ 1 แนวปฏิบัติที่ดีของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในรายวิชา บ.377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้พิการ

ทั้งนี้ในอดีตที่ผ่านมา นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชานี้ได้ระดมความคิดเห็นและเห็นควรทำโครงการ Audio Books เพื่อเพื่อนผู้บกพร่องทางการเห็นทั้งในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และบุคคลภายนอกที่บกพร่องทางการเห็น อีกทั้งผลการวิจัยของผู้สอนก็พบว่า นักศึกษาผู้บกพร่องทางการเห็นยังคงต้องการหนังสือเสียงอีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการทำโครงการ Audio Books เพื่อเพื่อนผู้บกพร่องทางการเห็นอย่างต่อเนื่อง จึงยังคงเป็นความจำเป็นในอันที่จะช่วยเพิ่มจำนวนหนังสือเสียงให้แก่ นักศึกษาผู้บกพร่องทางการเห็นทั้งในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และบุคคลภายนอกที่บกพร่องทางการเห็นด้วย

10. วัตถุประสงค์

10.1 เพื่อเชิญชวนประชาคมธรรมศาสตร์ให้มาร่วมมือกันทำหนังสือเสียงเดซีที่ผลิตด้วยโปรแกรม Obi และหนังสือเสียงที่ผลิตด้วยโปรแกรม Balaboka and Audacity

10.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาผู้บกพร่องทางการเห็นและบุคคลภายนอกที่มีต่อหนังสือเสียงเดซีที่ผลิตด้วยโปรแกรม Obi และหนังสือเสียงที่ผลิตด้วยโปรแกรม Balaboka and Audacity

10.3 เพื่อปลูกจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม จริยธรรมด้านจิตอาสา และส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะให้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชานี้ และนักศึกษาที่มีจิตอาสาเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการ

11. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จของโครงการ (KPI) ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสือเสียงเดซีที่ผลิตด้วยโปรแกรม Obi และหนังสือเสียงที่ผลิตด้วยโปรแกรม Balaboka and Audacity

12. ขอบเขตการดำเนินงาน ทำหนังสือเสียงเดซีที่ผลิตด้วยโปรแกรม Obi และหนังสือเสียงที่ผลิตด้วยโปรแกรม Balaboka and Audacity เน้นรายชื่อที่เป็นความต้องการของนักศึกษาผู้บกพร่องทางการเห็น

13. งบประมาณ (2 วัน) วันที่ 1

13.1 ค่าวิทยากรบรรยายการทำหนังสือเสียง (1 คน x 6 ชม x 600 บาท)	3,600 บาท
13.2 ค่าประชาสัมพันธ์	2,000 บาท
13.3 ค่าวัสดุอุปกรณ์	1,500 บาท
13.4 ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่ม (อาจารย์ วิทยากร บุคลากรศูนย์บริการนักศึกษาพิการ นักศึกษา บ.377 บุคลากรหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (21 คน x 2 มื้อ x 35 บาท)	1,470 บาท
13.5 ค่าอาหารกลางวัน (อาจารย์ วิทยากร บุคลากรศูนย์บริการนักศึกษาพิการ นักศึกษา บ.377 บุคลากรหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) (21 คน x 1 มื้อ x 50 บาท)	1,050 บาท
วันที่ 2 (ศึกษาดูงานการผลิตหนังสือเสียงและสัมภาษณ์ผู้บกพร่องทางการเห็น)	
13.6 ค่าเช่ารถตู้ + น้ำมันเชื้อเพลิง (เหมาจ่าย) ไป-กลับห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ	2,800 บาท
13.7 ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่ม (อาจารย์และนักศึกษา บ.377) (11 คน x 2 มื้อ x 35 บาท)	770 บาท
13.8 ค่าอาหารกลางวัน (อาจารย์และนักศึกษา บ.377) (11 คน x 1 มื้อ x 80 บาท)	880 บาท
รวมเป็นเงิน	14,070 บาท

14. ระดับโครงการ (S/M/L) S

15. วิธีดำเนินการ

15.1 การศึกษาภาคทฤษฎีในชั้นเรียน การบรรยายและสาธิตการทำหนังสือเสียงด้วยโปรแกรม Obi และโปรแกรม Balaboka and Audacity โดยวิทยากร

15.2 การทำหนังสือเสียงด้วยโปรแกรม Obi และโปรแกรม Balaboka and Audacity

15.3 การนำหนังสือเสียงไปเผยแพร่ โดยมอบให้ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ และห้องสมุดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

15.4 การนำหนังสือเสียงที่สร้างขึ้นไปให้นักศึกษาผู้บกพร่องทางการเห็นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และบุคคลภายนอกที่บกพร่องทางการเห็น ณ ห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติประเมินความพึงพอใจ

ภาพที่ 2 แบบฟอร์มของงบประมาณสำหรับวิชาที่เป็นการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

เมื่อนักศึกษามีมติว่าจะทำโครงการชื่อ “Audio Books เพื่อเพื่อนผู้บกพร่องทางการเห็น ปีที่ 6” แล้ว ผู้สอนจะบรรยายในข้อ 3 ต่อ คือ

3. การบรรยายภาคทฤษฎีในหัวข้อ

3.1 สื่อสารสนเทศสำหรับผู้บกพร่องทางการเห็น เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ในหัวข้อนี้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

3.2 นักศึกษาค้นคว้าบทความวิชาการ หรือบทความวิจัยในต่างประเทศที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโครงการที่จะดำเนินการคนละ 1 บทความ ทั้งนี้บทความต้องทันสมัย มีการเผยแพร่ย้อนหลังไม่เกิน 5 ปี

3.3 เสนอให้ผู้สอนพิจารณา ว่าบทความนั้น ๆ เหมาะสมหรือไม่

3.4 นักศึกษาอ่านและสรุปตามหลัก 5W 1H (Who, What, Why, Where, When, How)

3.5 นักศึกษาออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาคมธรรมชาติและบุคคลภายนอกให้ร่วมกันผลิตหนังสือเสียง โดยผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ โปสเตอร์ เฟสบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น

4. การบรรยาย/อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการทำหนังสือเสียง และประเด็นที่น่าสนใจแตกต่างกันไปในแต่ละปี โดยวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น

4.1 นักวิชาการศึกษาศูนย์บริการนักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

4.2 บรรณารักษ์หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

4.3 อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเกี่ยวกับผู้บกพร่องทางการเห็น เป็นต้น

5. การศึกษาดูงานศูนย์บริการนักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดเฉพาะเพื่อผู้บกพร่องทางการเห็นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

6. การทำหนังสือเสียงโดยนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา บ.377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ และอาสาสมัคร

7. การให้บริการหนังสือเสียงที่ทำเสร็จแล้ว โดยจะให้บริการที่:

7.1 ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

7.2 หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

7.3 ห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ มูลนิธิคนตาบอดไทย ถนนดินแดง แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

7.4 ห้องสมุดเฉพาะอื่น ๆ เพื่อผู้บกพร่องทางการเห็น เป็นต้น

ทั้งนี้ผู้ใช้บริการหนังสือเสียงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ นักศึกษาที่บกพร่องทางการเห็น ส่วนผู้ใช้ที่ห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ ห้องสมุดเฉพาะอื่น ๆ จะเป็นผู้สนใจทั่วไปที่บกพร่องทางการเห็น

8. นักศึกษาออกแบบข้อคำถามเพื่อการสืบค้นสารสนเทศและข้อสัมภาษณ์ความพึงพอใจในการใช้หนังสือเสียงของนักศึกษาที่บกพร่องทางการเห็น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้สนใจทั่วไปที่บกพร่องทางการเห็น ของห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ ทั้งนี้แบบข้อคำถามและข้อสัมภาษณ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้สอนก่อนที่นักศึกษาจะนำไปใช้จริง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

8.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่บกพร่องทางการเห็น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้สนใจทั่วไปที่บกพร่องทางการเห็นของห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ ในจำนวนเท่าๆ กัน ตามทฤษฎีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

8.2 ให้ผู้บกพร่องทางการเห็นทั้ง 2 กลุ่ม สืบค้นสารสนเทศเพื่อตอบข้อคำถามที่ได้ออกแบบในข้อ 8 และให้สัมภาษณ์ความพึงพอใจในการใช้หนังสือเสียงที่นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา บ.377 ทำขึ้น โดยเป็นหนังสือเสียงเดซีที่ผลิตด้วยโปรแกรม Obi และหนังสือเสียงที่ผลิตด้วยโปรแกรม Balaboka and Audacity

8.3 นักศึกษาสัมภาษณ์ผู้บกพร่องทางการเห็นด้วยตนเองแบบตัวต่อตัว โดยใช้แบบข้อคำถามและข้อสัมภาษณ์ที่ออกแบบในข้อ 8 (กรณีมีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนจำนวนมาก สามารถให้นักศึกษาช่วยจดและสังเกตการณ์ด้วยได้)

8.4 นำคำตอบและผลการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจในการใช้หนังสือเสียงของนักศึกษาที่บกพร่องทางการเห็น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้สนใจทั่วไปที่บกพร่องทางการเห็น ที่มีต่อหนังสือเสียงเดซีที่ผลิตด้วยโปรแกรม Obi กับหนังสือเสียงที่ผลิตด้วยโปรแกรม Balaboka and Audacity

9. ประเมินผลการทำโครงการ โดยชุมชนที่มีส่วนร่วม (7.1-7.4) ตามแบบประเมินการทำโครงการการเรียนการสอนโดยบริการสังคม ในภาพที่ 3 (Student Affair Division, Thammasat University, 2018)

แบบประเมินการทำโครงการการเรียนรู้การสอนโดยการบริการสังคม

ชื่อโครงการ.....

คณะ.....

(ให้ผู้ทำโครงการกรอกข้อมูลส่วนนี้)

แบบสอบถามนี้ใช้ในการประเมินความพึงพอใจในการทำโครงการโดยสอบถามจากประธานหรือผู้ประสานงานชุมชน

ข้อมูลส่วนตัว เพศ ชาย หญิง

สถานภาพผู้ให้ข้อมูล ประธานชุมชน ผู้ประสานงานชุมชน ผู้เกี่ยวข้อง.....

กรุณาภาเครื่องหมาย ในช่องที่ท่านคิดว่าเหมาะสมตามความพึงพอใจ

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	การติดต่อประสานงานโดยมหาวิทยาลัย					
2	การประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่					
3	การลงพื้นที่ชุมชนสำรวจปัญหาของนักศึกษา					
4	การทำโครงการแก้ปัญหาชุมชน					
5	ผลกระทบกับชุมชนและความยั่งยืน					
6	ประโยชน์ที่ได้รับในการทำโครงการแก้ปัญหาชุมชน					
7	การประชาสัมพันธ์โครงการ					
8	ระยะเวลาในการทำโครงการ					
9	ภาพรวมของการทำโครงการแก้ปัญหาชุมชน					

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ภาพที่ 3 แบบประเมินการทำโครงการการเรียนรู้การสอนโดยการบริการสังคม

10. สรุปผลการดำเนินโครงการ โดยนักศึกษาและผู้สอนตามแบบสรุปผลการดำเนินงานโครงการบริการสังคม Service Learning ในภาพที่ 4 (Student Affair Division, Thammasat University, 2018)

11. นักศึกษาช่วยกันประมวลความรู้ทั้งหมดที่ได้เรียนรู้มาคือ ตั้งแต่ข้อ 1-10 เขียนเป็นบทความวิชาการ ทำวิดีโอ และ PowerPoint เพื่อนำเสนอโครงการในการแข่งขันระดับมหาวิทยาลัย หรือนำเสนอในเวทีกิจกรรมความร่วมมือของนักศึกษาระดับปริญญาตรีระหว่างมหาวิทยาลัยต่อไป

แบบสรุปผลการดำเนินงานโครงการบริการสังคม Service Learning	
ชื่อโครงการ.....	
คณะ.....	
ผู้รับผิดชอบ.....	
ผลการดำเนินการ.....	
ปัญหาและอุปสรรคในครั้งก่อน.....	
แนวทางแก้ไขปัญหา.....	
ปัญหาและอุปสรรคในครั้งนี.....	
แนวทางแก้ไขปัญหา.....	
การประเมินผลโครงการ.....	
ภาพกิจกรรม	
	ลงชื่อ.....ผู้สอน
	เบอร์ติดต่อ.....อีเมล.....

ภาพที่ 4 แบบสรุปผลการดำเนินงานโครงการบริการสังคม Service Learning

12. การสอบทฤษฎีปลายภาค 20 เปอร์เซ็นต์ คะแนนส่วนใหญ่ 80 เปอร์เซ็นต์ พิจารณาจากความร่วมมือในการทำโครงการการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม การสรุปบทความที่ค้นคว้า การเขียนบทความวิชาการ การทำวิดีโอ PowerPoint และการนำเสนอโครงการ

โครงการ Audio Books เพื่อเพื่อนผู้บกพร่องทางการเห็น ปีที่ 6 นี้ เป็นเพียงแบบจำลองแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับรายวิชา บ. 377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้สอนท่านอื่นที่สนใจสามารถนำแบบจำลองแนวปฏิบัติที่ดีข้างต้น ไปปรับใช้ได้ตั้งแต่ข้อ 1-12 ให้เหมาะสมกับบริบทในรายวิชาที่สอน โดยเริ่มตั้งแต่การปรับเนื้อหาการบรรยายภาคทฤษฎี การกำหนดโครงการ งบประมาณ การอ่านบทความวิชาการ/บทความวิจัย การบรรยาย/อบรมเชิงปฏิบัติการ การออกแบบข้อคำถาม/ข้อสัมภาษณ์ การประเมินผลและสรุปโครงการ การประมวลความรู้ ตลอดจนการสอบทฤษฎีปลายภาค ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับคำอธิบายและจุดมุ่งหมายของรายวิชานั้น ๆ

การค้นพบแนวปฏิบัติที่ดีของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในรายวิชา บ. 377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ

ผู้สอนได้ค้นพบแนวปฏิบัติที่ดีของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในรายวิชานี้ คือ บุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนต่างได้เรียนรู้และได้รับประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย คือ

1. นักศึกษา

1.1 ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ตั้งแต่การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนที่นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การวางแผน การปฏิบัติ ตลอดจนการประเมินผล เป็นการพัฒนาทักษะทางวินัยและเพิ่มประสบการณ์ทางวิชาการนอกเหนือจากการศึกษาในชั้นเรียน ซึ่งทักษะบางอย่างที่ผ่านการปฏิบัติด้วยตนเอง นักศึกษาจะจดจำ สามารถวิเคราะห์ เรียนรู้ และนำไปใช้ในได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ใกล้เคียงกัน

1.2 ได้เพิ่มพูนทักษะการคิดที่สำคัญ โดยเฉพาะทักษะการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารกับผู้สอน กับเพื่อนร่วมโครงการ และกับบุคคลในชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ

1.3 ได้เพิ่มทักษะในการเผชิญปัญหา การลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง นักศึกษามักพบปัญหาที่ไม่คาดคิดหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับคน วัสดุอุปกรณ์ การเดินทาง ฯลฯ ปัญหาต่าง ๆ เมื่อนักศึกษาสามารถแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปได้ จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานอย่างดีให้แก่ นักศึกษาพร้อมที่จะเผชิญปัญหาต่อไปในอนาคต

1.4 ได้เปิดใจให้ความสำคัญกับประเด็นความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นวิธีการทำงาน ประเพณี วัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชน/สังคม

1.5 ได้เรียนรู้เรื่องการมีส่วนร่วม นักศึกษาได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันตลอดเวลา ตั้งแต่ความร่วมมือระหว่างนักศึกษากับผู้สอน นักศึกษากับนักศึกษา นักศึกษากับชุมชน ตลอดจนนักศึกษากับผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในชุมชน ตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงเมื่อโครงการสำเร็จ

1.6 ได้สำรวจตนเองได้ดียิ่งขึ้นว่ามีความถนัดหรือรักในการทำงานลักษณะใด ในขณะที่ลงพื้นที่ทำโครงการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม อันจะส่งผลต่อการเลือกอาชีพการทำงานต่อไปในอนาคต

1.7 ได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ตระหนักในความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน/สังคม ซึ่งจะส่งผลต่อความเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน/สังคมประชาธิปไตยและประเทศชาติต่อไป

2. ผู้สอน

2.1 ได้จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered) โดยโครงการที่จัดทำร่วมกับชุมชน นักศึกษาจะเป็นผู้ช่วยกันระดมความคิดออกแบบทั้งโครงการ

2.2 ได้จัดการเรียนการสอนที่เน้นพฤติกรรมการเรียนรู้ (Behavior-Focus Learning) โดยผู้สอนเน้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการลงมือทำโครงการในชุมชนและสถานการณ์จริง

2.3 ได้มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ การซักถามนักศึกษาเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องทำโครงการ การสังเกตการณ์และดูแลบรรยากาศการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและเมื่อลงสัมผัสกับชุมชน ตลอดจนการประเมินผลทั่วทั้งโครงการ

2.4 ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายให้เข้ากับบริบทของชุมชน/สังคมที่แตกต่างกันไป

2.5 ได้เปิดโลกทัศน์และมีความเข้าใจมากขึ้นในกระบวนการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ผ่านการสะท้อนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ซึ่งมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำโครงการในครั้งต่อไป

2.6 ได้เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชนที่ร่วมโครงการ ชุมชนสามารถเข้าถึงสถาบันการศึกษาได้ สถาบันการศึกษาไม่ใช่หอคอยงาช้างอีกต่อไป ทั้งสองสถาบันต่างต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2.7 มีแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ร่วมกันกับนักศึกษา ชุมชน และหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง

2.8 ได้ประเด็นใหม่ๆ ในการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

3. บุคคลในชุมชน

3.1 ได้ตระหนักและเห็นประโยชน์ของโครงการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

3.2 ได้สานสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษา สถาบันการศึกษา และหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง อันนำมาซึ่งประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

3.3 มีความเข้มแข็งมากขึ้นจากการลงมือปฏิบัติโครงการร่วมกันทุกฝ่าย

4. สาขาวิชา ได้ทราบข้อมูลตอบกลับจากบุคคลในชุมชนเมื่อนักศึกษาได้ลงพื้นที่ทำโครงการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะของบัณฑิตที่ชุมชน/สังคมต้องการ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ดียิ่งเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและผลิตบัณฑิตให้ตรงกับความต้องการในการจ้างงานต่อไป

สรุปคือจากการที่ผู้สอนได้ทดลองและพัฒนาใช้วิธีการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในรายวิชา บ. 377 การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศสำหรับผู้ใช้กลุ่มพิเศษ สาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผสมผสานร่วมกับวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เป็นเวลา 6 ภาคการศึกษา ทำให้ผู้สอนเห็นจุดเด่นของการเรียนการสอนแบบนี้ ที่บุคคลหลายฝ่ายมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้แก่ชุมชนและสังคม นักศึกษาเกิดการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย ได้พัฒนาทักษะการค้นคว้าสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการจัดทำโครงการ ได้เรียนรู้ทักษะการบริหารจัดการ

ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม ตลอดจนความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ละเลยต่อปัญหาของสังคม ผ่านการดูแลเอาใจใส่ของผู้สอนตลอดการดำเนินโครงการ กระบวนการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมข้างต้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ดีแนวทางหนึ่งสำหรับผู้สอนทั่วไปที่สนใจนำไปศึกษาและปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในบริบทของรายวิชาที่รับผิดชอบในการสอนต่อไป

References

- Student Affair Division, Thammasat University. (2018). **Service Learning Topic**. Retrieved January 28, 2019 from URL: <http://sa.tu.ac.th/index.php/th/service-learning.html>
- Library and Information Science, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University. (2018). **Library and Information Science Course Description** Retrieved 2019 January 1. URL: <http://www.tulibraryscience.com/ClassNoteLayoutInUsed.html>
- ProTon Europe Innovation from Public Research. (2017). **Good, Best Practice**. Retrieved 2019 February 1. URL: <http://www.protoneurope.org/>

กิตติกรรมประกาศ

ผลจากการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2560 โดยคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษากายนอก ได้จุดประกายให้ผู้เขียนได้เขียนบทความนี้เพื่อเผยแพร่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีของการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมสำหรับผู้สนใจทั่วไปนำไปศึกษาและปรับใช้กับการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ที่รับผิดชอบตามความเหมาะสมต่อไป ผู้เขียนขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้